

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkeket a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre — — — — —	4 "	—	tári, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatalnak küldendők.

Az erdélyi egyházmegyei ált. tanító egyesület.

(1879—1881.)

Irta: Péter János.

A nagyemlékü Fogarasy Mihály erdélyi püspök, ki a népnevelés előmozdítására olyan rendkívüli áldozatokat tett, élénk érdeklődéssel kísérte az egyesületi életet is. Nagy figyelmére méltatta különösen az 1876-ban megalakult csikmegyei ált. r. k. tanítóegyesületet, mely a megalakulását követő első években különösen életrevaló mozgalmasságával tűnt ki. Az egyesületnek az 1878/9. isk. évről szóló jelentésére 1879. szept. 19-én 2483. sz. a. válaszolván, az egyesület működése fölött főpásztori megalapozottságát nyilváníttotta s egy egyházmegyei általános egyesület megalakításának munkájával is megbizta. A boldog emlékü nagy püspök szavai megérdemlik, hogy mikor az általános egyesület felújításáról van szó, emlékezetünkbe idézzük:

„Elérkezettnek látom az időt arra, miszerint a szép sikerrel működő egyesületet figyelmeztessen és felhívjam arra, hogy saját territorialis körén kívül is igyekezzenek hatni.

Ugyanis a tanító egyesületek egyik feladata az is, hogy egymással érintkezésbe lépjenek s előkészítsék azt, hogy az orsz. kath. tanítóegyesület eszméje megtestesüljön. Ennek elérésére előbb az egyes egyházmegyékben létező tanító egyesületeknek kell egymással szerves kapcsolatba jönniök; ha ezen kapcsolat megvan, akkor az orsz. kath. tanító egyesület létrehozására a szükséges alap meg van alkotva.

Az erdélyi egyházmegyében districtusokként, ha nem is mindentitt, s ha nem is oly rendszeres szervezettel mint Csikban, de mégis vannak tanító egyesületek. A meglévő tanító egyesületek között érintkezést szeretnék létesíteni, hogy

- a) az előhaladottabb egyesületek a kevésbé előhaladottakra tökélyesítőleg hathassanak,
- b) azon kerületek tanítói, melyekben tanító egyesület még nem létesült, az egyesülésre buzdítassanak és
- c) az orsz. kath. tanító egyesületben az erdélyi egyházmegyei tanítói kar is mint a szervezet kiegészítő része méltó helyet foglalhasson el.

Ezen feladat megoldásának megindítására az eddigi tapasztalatok alapján legképesebbnek találom a csikmegyei ált. kath. tanító egyesületet, hogy tevékenységét a fennebbi három pontban jelzett ügy előkészítésére és megoldására is terjeszse ki.

A csikmegyei ált. kath. tanítóegyesület a püspök megbízását nagy örömmel vette. Az egyesületnek 1879/80. isk. évi működéséről felterjesztett jelentésben a jegyzői jelentés számol be arról, hogy minő intézkedéseket tettek a püspök kívánságának megvalósítása végett. Az egyesület „választmánya lelkesedéssel látott hozzá, hogy ezen kitüntetett magas megbízásban eljárjon. Az 1879. nov. 5-én tartott választmányi gyűlés Földes József, Imets F. J., Mórincz Gyula urak személyében egy bizottságot küldött ki a végből, hogy ezen bizottság az egyházmegyei tanítóegyesület megalakítása végett gyűlést hirdessen. A gyűlést ki is hirdette Fehérvárra jul. 7-re s fölhívta a megyei kath. tanítóegyesületeket, hogy oda képviselőket küldjenek. Képviselőit meg is választotta s bejelentette valamennyi megyei kath. tanító egyesület s jelentkezett a részvételre több magán személy is.“

A csikmegyei egyesület választmánya jun. 5-én Földes Józsefet és Baka Jánost választotta meg képviselőül abban a reményben, hogy a közgyűlés a választást helybenhagyja. A székelymegyei r. k. tanítóegyesület is megválasztotta képviselőit Szánthó Mihály és Baráti János személyében. (Közműv. 1881. 47. l.) Így tettek a többi egyesületek is.

Azonban ezzel az alkalommal a jul. 7-re hirdetett alakuló gyűlés elmaradt, mivel a püspöknek, Fogarasy Mihálynak közbejött súlyos betegsége miatt ajánlatosabbnak látszott az összejövetel megtartását elhalasztani. De azért épenséggel nem hagytak fel a tervvel; ezt bizonyítja a csikmegyei ált. kath. tanító egyesületnek 1880. jul. 25-iki közgyűlése, a hol a választmánynak feljebb említett lépéseit tudomásul veszik s a képviselőknek uti költségre, ha a püspök betegségének jobbra fordultával lehetővé lesz az alakuló gyűlés megtartása, 20—20 frtot szavaznak meg. — Az elnökségnek felterjesztésére, mely az évi működésről számol be, a püspök 2791—1880. sz. a. szept. 30-án válaszolt. Ebben a püsp. válaszban kiemelve az egyesület működésének jelentékenységét, a választmánynak elismeréssel adózik az egyházmegyei ált. egyesület megalakítása érdekében végzett munkájáért s további kitarására a következő szavakkal buzdította: „Az erdélyi egyházmegyei kath. tanító egyesület megalakítása a választmány hasznos és célravezető tevékenysége dacára tőle nem függő körülmény miatt elodáztatott ugyan, de a választmány ezen annyira fontos ügy megoldását a napi rendről azért ne tegye le, hanem igyekezzen az ügy elintézésére a legelső kedvező alkalmat felhasználni.“

Földes József a csikmegeyi ált. kath. egyesület elnöke 1881. márc. 21-én 8. sz. a. felterjesztést intézvény a püspökhöz mellékeli az alakítandó egyesületre vonatkozólag az alapszabálytervezetet s előadja, hogy a megelőző évben tett kísérletük a már ismert körülmény miatt nem sikerült. Most azonban résztint, hogy a megbízásnak eleget tegyenek, részint mivel előtűik is sűrgősen kívánatosnak látszott a kath. népnevelés érdekében annak közletlen munkásai között nagyobb mértékű mozgalom indulását éleszeni, az év tolyamán az egyesület eszméjét megtestesítik.

A püspök 1891. ápril 23-án 926. sz. al tti leírátában az alapszabálytervezetet a tárgyalás alapjánl elfogadhatónak itéli, de a gyűlés tagjainak lesz feladata a végleges megalapítás. Együttal megrendelte, hogy a szervező gyűlés után az alapszabályokat a püspöki hivatalhoz is be kell adni megerősítés végett.

Az alapszabály-tervezetet az egyesületek tárgyalás alá vetiék, hogy a kiküldendő megbízottak a tárgyalás szerint szóljanak hozzá az egyes pontokhoz. Az alsótehérmegyei egyesület 1881. máj. 19-én tartott gyűlésében küld ki egy bizottságot az alapszabályjavaslat tanulmányozására. (Vége köv.)

Ev. Ref. Evangyeliomi Tudomány

avagy :

pataki (és nem bihari) Pontok.

Hogy *sáros* az a Patak, ahonnan ezek a *Pontok* erednek, azon senki emberfia ne csodálkozzék ; minthogy *reformátusok* laknak ott, ahol pedig ilyenek *vagnak*, ott a mi urunk Kálvin János születése óta semmiféle víz se volt tiszta, sem az erkölcs, sem a becsület, sem türelem, sem a hit, sem a felebaráti szeretet, de legkevésbé mégis az igaz becsületes jó szándék vizei, aminek nyilvánosságos bizonyítéka ez a XV. kemény pataki pont, amiket a *Sárospataki Lapokban* elkövet *Tüdös István* dr. és a Bánffy Dezső erdélyi-hívei számára, f. é. 14. számában elkrárog az ő irodalmi kálomista varjuja, az *Erd. Protestáns Lap. De ime Mocsáry Lajos* is megszólalt, sőt egy művészi dísznöcska árnyékában a legújabb ev. ref. nemes és szent tülekedés értelmi szerzője, Doboka gyöngye, Dezső báró, főkurátor úr is megszólalt. Amiből, t. i. a művészi dísznöcska laresként való szerepléséből nemesak az látszik, hogy az emberek mégis csak legjobban kedvelik a magukhoz illő társaságot : hanem az is, hogy a prot. irodalmi süppedékek és nádasak összes reptilái, szárnyas és szárnyatlan lakói, így a tavasi hűzás idején, megest jó csomó szennyet fognak felpacsolni. De ha ez az ő életelemlék. Mert a protestáns természetrajz tanusa szerint nem azért *protestánsok* ők, hogy igazat is beszéljenek, avagy a megismert igazság ellen ne tusakodjanak. A megnyugvás ő nekik nem természetük. Mert a protestáns ösztön első és főfeltétele : *protestálni, azaz : veszekedni ; sine fine* ugyan, mindenkor és mindennel, de első sorban és legfőképpen mégis a pápistákkal.

Altalanosságban ugyan a *szentek imádása* az a tétel, amin ezernyi ezer cáfolat után mégis újra meg újra futtatnak a *megreformált* ige Sanebo Panzai ; itt minálunk Erdélyben azonban kiválóan kedves alkalmi théma az az *erdélyi püspök*. — Hol a kálvinisták veszik elő, hol a lutheránusok.

Most a századok vették elő és csodák csodája, a *magyar vallás* szekundál nekik, holott Bánffy Dezső főkurátor régen és újabban, Dobokában és azon kívül, item Bartók dr. *ortodoxus püspök* et tati. quanti, máskor a kedves szászukról olyanforma hozzáadással szoktak megemlékezni, hogy *olet*. Magyarul hogy is mondják csak ?

Hát ők most csak amazok nyomában járnak, de azért mi inkább őket vesszük elé, az ev. ref. aa-król ez alkalommal is megirván, hogy igazhittl, azaz orthodoxus pápista létünkre babonások nem vagyunk ugyan, de azért mégis ominozus dolognak tartjuk, hogy ők, az *erdélyi püspök* ellen feliratozó bizottságot Bánffy Dezső főkurátor elsőége alatt, a pokollal!) kombinálták ; mert lám, bár minden igazhittl orthodoxus kálvinistának biztos a Kálvin Janos paradicsoma : tartunk tőle, hogy *Várna, Usacza, Slomja* stb. nincsenek belealkudva az ev. ref. predestinációba.

— Azonban térjünk a dologra.

Láttnivaló továbbá most már az is, hogy ők az *erdélyi püspök* címe körül csak azért erőszakolták föl a most már nagyon is haugos kálomista mozgalmat, hogy új vallásháborút indithassanak. A sokfelől felhangzó láрма legvaskosabb szózata *Tüdös István irástudó* tiszteletes megriadása az új kaputól, amit ő 15 pontba foglalt össze a *Sárospataki Lapokban*. Akinek van érzéke a humor iránt, annak megbecsülhetetlen egy *sipuluszi* élvezet ez a feketlen ostobaságnak és mérhetetlen ev. ref. nemes és szent elfogultságnak 15 kemény pontozatja. De minthogy van benne tanulság is, annak okjért sorra vesszük, magyarral fordítjuk és kellő képpen mögteremtettézzük ; így aztán a mi gyomrunkat nem rontja el. Ha vagy a patakiaké, vagy az *Erd. Prot. Lapé* megromlanék tőle : ők az okai, mért vedlettek át a tékozló fiú kosztjára. Ha megmaradtak volna az ősi atyai házban, ők is olyan jó kövér arcnak volt nának, mint a pápisták ; nem volna olyan sovány az a kálvinista nyak, olyan epés az az ev. ref. evangyeliomi tudomány és szeretet és mindenek fölött nem volna olyan big az az ész, amely ilyen pontokat talál fel. De lásunk, mikéut dagadt ki a Patakon az ev. ref. szellemi tűzhelyen felforralt irodalmi tőtfazékban.

Tüdös tiszteletes az első sérelmet így találja fel :

1. *A magyar ref. egyháznak 1895. okt. 1-től a mai napig annyi vesztesége van a modern reverszalts hajszja miatt, hogy 50 esztendő múltán csak irmag lesz a reform. magyar.*

Hát kérem alássan, amit főztek, egyék meg. Nekünk főztek ugyan, de ime ők eszik meg. Vájjék egészségükre. Én magam tiszta szívből kívánom : teljeslőjen *Tüdös Balaam Liliánának* (érted-e ezt őh *Tüdös dr ?*) jóslata az ötven esztendőkre való névze. De mindjárt. Mert lám ezt a szegény Magyarországot a XVI. században két rettentő csapás érte : a t rök hódoltság és a kálvinistaság. A töröktől a pápák pénzén s a nyugati pápisták segedelmével csak megszabadult valahogy. De igaz jólét, nemzeti nagyság és erő, béke és megelégedés csak akkor fog ismét visszatérni, ha csakugyan beteljesül, a mitől Patak *tüdöse* annyira fél. — Mert itt e földön minden békeséges társas együttélésnek fő akadályai a magyar reformátusok. Csak tessék megfigyelni az ő beszédjüket ebben a mi szűkebb hazánkban. Tolvaj örmény, kutya oláh, büdös szász, nyavalyás pápista. Ez az ő türel-

mes evangéliumi szeretetük szóban kifejezve. Ez nem ráfogás; ez valóság, olvassa el, aki nem hiszi, Horváth Mihály könyvét: a *Függetlenségi Harc Történetét*; ő is felpanaszolja most. Hát kik miatt nem kezdhetek hozzá a régi magyar országgyűlések a haza bajainak tárgyalásához, amíg a *protestáns sérelmeket* elő nem vették. Ez negyed félszáz év óta gy volt; úgy van 1867 óta mind e mai napig. Bánffy levitézlett hada most is protestáns sérelmekkel akarja bareba vinni a nemzet fiait egymás ellen. — Jó, hogy feljegyzí *Tüdös* irástudó úr az 1895. esztendő. Az ő diadaluk azóta kezd hatni. Es mert az isteni gondviselésnek meg vannak a maga utjai; úgy látszik, hogy az az évszám útmutatója lesz a magyar kálvinistaságnak oda felé, a hova való — a pokolba. Hát ez így elég jól is van.

2. *A magyar reform. egyház honmentési, s haza felelősségi munkája azzal van meghálálva, hogy tagjainak egy része állásához mértelen alamiznás kenyerén él, a másik roskadozik a teher alatt.*

Ezt úgy kell érteni, hogy az élelmes ev. ref. atyfiak a hazát a világ teremtése óta olyan jó fejös tehénnek tartották és tartják, amely öröktől fogva arra predestinálódott, hogy nekik, és csak nekik tejljen. De lám, sokan vannak ök; nem gyógyi az az egy tehén valamennyit tejjel; hát mivel másoknak is jut, azért börg oly keservesen a pataki tüdő.

Hogy ök mikor és mitől mentették meg a hazát, azt nem írja *Tüdös doktor* (lucis a non lucendo); de hogy nagy jót tenne a hazával, aki tőlük megmentené őt, azt ime én, megírom, mert sokan hiszik.

A harmadik *tüdös-táska* ez:

3. *A reform. egyházhoz tartozókat a róm. kath. egyház tagjai közéleti szereplésükben lehetetlenné teszik. Példa Jókai esete.*

Hát nem olvasta tiszteletes *Tüdös*, hogy éppen *Jókai* írta azt a cikket, aminek az a címe: *Bolond kend Jánoscs!* Azt se hallotta irástudó *Tüdös* tiszteletessége, hogy *Jókai* írta az ily című könyvet: *Utazás egy sirdomb körül*. Hát nem a ref. *ekklésia* nyomorúsága az a sirdomb. De nem is az volt a kedves *Jókai* baja, akkor, amikor abban a dologban, amire *Tüdös* uram céloz, azt az ő bizonyos levelét írta. Hanem az, hogy ő most a saját külön egyházpolitikája körül utazik odabaza, ezért nem ér rá más okos doglora és hogy erről az igaz okról elterelje a figyelmet, írta, amit írt, és ahogy írta: igaz kálomista igazlelkűség és igazmondással cselekedte.

Ezt ha megérti *Tüdös* tiszteles úr, köztársaságot alapíthat debreceni kollegájával *Fejes* István urammal; ámbar konstatálom az írásaikból, hogy a nevezett úr sem egész, sem fél fejjel nem okosabb Patak tudós és *Tüdös* doktoránál.

4. *A prot. egyházhoz tartozókat a r. kath. földesurak és főpapok nem alkalmazzák.*

Gr. *Zichy Nándor* és minden plébanus.

Erre azt kell írunk: *sajnos*, hogy nem igaz. Mert nagy pénzt érdemelne az, aki tudna fölemlíteni olyan protestáns intézményt széles e hazában, ahol katolikus ember is nyert alkalmazást. És nagyon jó lesz, ha a mi papjaink folytatják amit kezdtek és a kath. napilapokban felsorolják azokat a protestáns birtokosokat, akik nem alkalmazznak katolikus, hacsak hittagadóvá, kálvinista eretnekké át nem vedlik.

Kifejezetten megírjuk pedig, hogy teljesen méltányos

és igazságos volna, ha *Zichy Nándor* gróf példáját valamelyi kath. főúr és uradalom követné. Ha már olyan nagy az a közt az összetartás, hát tartsák is el egymás embereit s ne kérjenek kenyeret az annyira utált pápista uraktól. De őket ne csak a haza tartsa el, hanem még a katolikusok is. Ez az igaz kálvinista tolerancia. A pápistáknak pedig sehánnan semmi se jusson.

Ime *Hegedüs Sándorné* az ő 1008 frt. írói honoráriumát egy fillérig ev. ref. intézeteknek adta; de ugyancsak ezek az ev. ref. intézetek sorsjegyek és aláírási ívekkel eleget tolaikódnak *katolikus* főuraknál a humanizmus és az evangéliumi szeretet nevében. — Azért nemcsak valótlán, hanem határozottan szemérmetlen állítás a *Tüdös* tiszteletes 4. pataki cikkelyébe foglalt *protestáns sérelem*.

5. *A protestánsoknak nincs püspöke. Erdélyi püspöki cím.*

Itt első sorban is azt konstataljuk, hogy az *Erd. Prot. Lap* megcsontította *Tüdös* tiszteletes eredeti szövegét, mert az eredetileg oly istentelen képtelenség vala, hogy nyilván szégyellette lenyomatni. *Tüdös* dr. úr ugyanis azt állítja vala, hogy az erdélyi püspök abszolút címe alatt az a pápista szándék lappang, hogy az erdélyi *reformátusok* a pápista püspök joghatóság alá kerüljenek. Hát ezt még a *Bartók* uram bázi varjuja is képtelenségnek tudván, nem krákogetta utánna a pataki sáros tollu kollegának. Hogy nekik nincs püspökük? Hát hiszen hitük sincs, a hol pedig ker. hit nincs, miuek oda a püspök! De van azért. Ime a *Szász Károly* felesége temetésén *Bartók György* mint *erdélyi püspök* szerepel a tudósításban. *Szász Domokos* a bajszát veté oda, *Bartók* az ev. ref. jelzőt, — s mindebben ki háborgatta őket? Mein Liebchen, was wilst du noch mehr?

6. *A r. kath. egyház politikai pártot alkot. Így a néppártot.*

Ha teszi, törvényes joga van hozzá; hivei adófizető polgárok; a kötelességek teljesítése fejében jogok is járulnak és a politika nem kálvinista privilegium. Már t. i. a *tiszteletes* politika. Ellenben kész szívvel elismerem, hogy a *tiszteletes* politika mindig kálvinista monopolium volt és ma is az, azzal a különbséggel mégis, hogy ma már a kazárokkal kell rajta megosztozni. Ime, ök, a néppártot egyházi pártának nevezik, holott jól tudják, hogy nem az. De valahány kálvinista országgyűlési képviselő van, tartozzék bármely pártához, ha kálvinista érdekről van szó, minden pártkötelék félretolásával összetart.

A tény tehát az, hogy a kálvinista párt megvan, számban túlnyomó nagy, csakhogy a híres ev. ref. politikai tiszteletes kipróbált taktikája szerint, suba alatt dolgozik. Emellett folyton lárház, és a sötét *klerikalizmus*, a papuralom s más efajta haugos de üres szóval bolondítja a biszékeny világot.

— Egyébiránt feljegyezzük, hogy p. o. a *Gusztáv Adolf* *Egylet*, ez a porosz evangéliumi misszió, nemcsak az ország tót, német és szász protestánsai, hanem a magyar ev. ref.-ek között, is erősen dolgozik. Méltóztatik tudni az is *Tüdös*, *Fejes* és *Tókos* evangélikázator urak, hogy ez az egyesület bonnan kapja a kommandót?

Berlinből, kérjük szépen és nem *Rómából*. Meg aztán azon a *szébevi* *Zeutsch* ünnepeken kik is hangoztatták az összes, németek konfederációját és annak vérrel és vassal leendő megvalósítását? Ha nem tévedünk a kedves *ág. ev. testvé-*

rek ugyebár? S míg ezt a vallási gyülekezés örre alatt tűzött nagy német politikát nem vették észre Patakon az ev. ref. hazafiak, a néppárt dolgát hánytorgatják; valamint hogy ezeket a külföldről itt apostolkodó gusztáv-adolf-huszárokat sem utasították ki, de Agliardi ügyében megmutatták, hogy a kálvinista csak kálvinista, minden állásban és vonatkozásban.

7. A r. kath. egyház a protestánsokat gúny tárgyává teszi, a mikor sem keresztszülékül, sem házassági tanúkul el nem fogadja.

Hát ez is csak részben igaz; de legjobban szeretnők, ha egészben igaz volna. Mert a mai kálvinista inkább pogány, mint keresztény; keresztszülőnek nem való. A törvény is tiltja; tessék a törvényhez alkalmazkodni. Egyébiránt ők is hasonlóképp cselekedhetnek; mert az egész tisztán egyházi belső ügy, amelyhez az egyház kebelén kívül állóknak semmi köze. De a híres kálvinista szerénység nagyon szereti magát mindenütt föltolni, s így bizony rosszul is esbetik neki, ha elutasítják onnan, ahol semmi keresni valója nincs. Legyenek k. k. ai. ai. szerényebbek és akkor nem fogja őket efféle kellemetenség érni.

8. A r. kath. egyház befolyása állami és másodrendű tisztviselőkre a prot. egyház érdekeinek ellensúlyozására érvényesül. Pl. Miskolcon történt meg, hogy egyszerre nem tudták kieszközölni a reversalist a városháza azok, kik a reform egyház javára akartak tenni.

Nem tudhatjuk, ebből mi az igaz; ámbar az ev. ref. igazmondást, akár csak a sánta kuvaszt, nem lévén nehez utólrni, ha kedvtünk volna nyomában járni, kiderülne itt is a suskus. Mindazonáltal épen nem volna csoda, ha egyik másik kath. vallási anyakönyves a sokszoros kálvinista példán felbuzdulna s efféle merőben jogtalan cselekedetre ragadtatná magát. Nem ártana azonban, ha papjaink minden protestáns anyakönyvesi túlkapást nyilvánosságra hoznának, állandó illusztrációjául annak, amit Pázmány Péter már jó régen úgy foglalt írásba felőlük: hogy aki miben tudós, abban gyanús.

9. A kath. egyház a felekezetieskedést beviszi a jejjző, bíróválasztásokra.

Hát még az is fáj tiszteletes tudósságának, ha az ő saját házi mértékükkel mérnek nekik. Kérjük Patak tudós doktorát: lássa be, hogy az ev. ref. aa-ak, bosszú ideig annyi példát adtak ebben a tekintetben, hogy elvégre megozdult az az ólomlábú pápista összetartás is. De ha az ólomlábak miatt lassan mozdult is, ugyanezek miatt, ha meggyökeresedett, nehezen is fog elmozdulni az eltaglalt pozícióról. Sajnálom ugyan, de erre a kemény IX. pataki sáros pontra vagy sáros pataki pontra való nézve semmi jóval biztathatam Tüdös uramékat! Tán a Bánffy fellámadása utáni időre. De az egy kicsit még messze vagyom!

10. A katolikusok lélekajhászó társaságot szerveznek. Mária egyeslet; legényegyeslet stb.

Hát biz ezt megteszi; kezdettől fogva így tett és a világ végéig így fog tenni, mert ez az ő rendőltetése. Sőt nemcsak hajhászsa, hanem valósággal halászsa, mivelhogy a kath. Egyház feje a Pápa, ugyanannak a szent Péter apostolnak, törvényes rendben való utóda, akinek Krisztus Urunk (tudja-e Tüdös doktor, ki ez?) egyenesen megparancsolta, hogy lelkeket halásszon. És épen azért nem vallás az a hi-

res kálvinistaság, mert nem halász lelkeket; hanem politikai felekezeti, mért mert csak földi érdeket, pénzt, dézsma kárpótlást, kamaratikumot, börzei hasznat, utóbbi időben pedig kongruát halász, vadász és hajhász. Tartuuk tőle, hogy a pápista lélekajhászoknak ez a sérelmes hánytorgatása is oda fog kilyukadni, hogy az ev. ref. ekklesia az ő szövetségés társától, az államtól csengő kárpótlást fog követelni az elhajhászott ev. ref. lelkekért.

Megengedem egyébiránt, hogy Tüdös tiszteletes nem hajhász lelkeket, de azt, hogy ostobaságot sokat hajhász, nyilvánosságosan bizonyítja az ő pataki XV. gravamenes irodalmi hajhászata.

11. A magyar kormány rendeletet ad ki bizonyos ünnepek megülésére.

Tán a Bánffy Dezső áprilisi karácsonyát vagy a reformáció október 31-i emlékkünnepet érti? Másról mi nem tudunk!

12. A magyar kormány az egyházpolitikai törvények megalkotásánál a haza érdekét hangsúlyozva a protestánsokat természetsszerűleg bajtársává tette s a bajtársakat a reversalis hajszával jutalmazta.

Hát bizony édes tiszteletes aa! azt mondják magyarul: szegődött bér, osztott konc. Ugy alkudtak meg együtt, hát most tessék meginni az alku áldomását. Akudtak a pápás egyház bőrére, s ime ez csak kibírja valahogy a maga sorát, de az ev. ref. ekklesia bőre máris olyan, lett mint a tarhanyarosta, annyi lék esett rajta, az egyházpolitika révén. Örülök én ennek szörnyit mód tiszteletes aa! mert lám, így szép lassacskán lepadnak a politikai felekezetek és eljő az idő, hogy ismét állhú és egységes magyar nemzet lesz szent István öröksége. Nagy árát vették tőlünk annak a reversalis hajszának: ne csodálja hát, ha teljes erővel neki láttuuk, hogy hasznunkra fordítuuk, a mit ők a mi kárunkra eszeltek ki.

13. A magyar kormány nem vesz tudomást arról, hogy a felekezeti joggyenlőség elve a r. kath. s egyenesen állami felügyelet alatt álló iskolában úgy van keresztül vive, hogy a prot. tanulók vallásoktatói nem tehetik be lábukat az illető intézetekbe.

Pl. a miskolci r. k. leánynevelde, a sátoraljai helyi gym.

Ez magyarra fordítva annyit jelentene: hogy az állami felügyeleti jog révén a tisztán katolikus nevelő intézetekbe is bejusson a protestáns befolyás, mivel az állami intézetek legnagyobb része már jóformán teljesen, kisebb része pedig túlnyomólag kálvinista pedagógiai telep. Talán ez is beun van a komáromi paktumban.

Ut Miskolcon és Ujhelyen kötelesegtudó kath. férfiak igazgatnak, hogy nem juthatott be a református tiszteletes.

Sajnos, hogy én másutt tudok szerzetesnők által vezetett kath. intézetet, a hol a kath. igazgatók deresre méltó konnivenenciája folytán bejár a kálvinista pap a saját biveit katekizálni. — Történt vala pedig, hogy a kath. növendékeket előkészítették a bérálásra. Ezidőtájt egy református lányka vallási órán az ő tiszteletetését azt kérdezte, hogy mi az a bérálás, és hogy ő náluk miért nincsen bérálás.

— Ha a pápistát pofouttik, — akkor meg van bérálva. — Ez volt a tiszteletes magyarázata.

Mert lám, akármelyik seprőnyél van olyan intelligens és jól nevelt jószág, — mint az ilyen vallásoktató. Hát ezért

és még sok másért jó az, ha ők a kath. intézetek falain messze kívül maradnak. — Lehetőleg, a XIV. vónában!!!

— No de hogy a sérelmes pontozatok vége teléközeledek, annyira elerőtlenedett tiszteltes *Tüdős* intelligenciája, hogy a szó szoros értelmében az ostobaság hipostrapiája szállotta meg, amikor doktor létére leírta ezt a sült képtelenséget vagy nyers bárgyuságot. Amint tetszik, akár sültve, akár nyersen: egyforma stupiditás.

14. A magyar kormány alkudozik a r. k. dogmák ügyében, s a r. k. egyházat külön államnak tekinti az államban.

És tovább:

15. A magyar kormány nem tett lépést az iránt, hogy a magyar vallás- és közoktatásügy vezetése ne kizárólagos r. kath. kézben legyen.

Hát kérem, ha nem kell eső, mért tegyen valaki róla, hogy ne legyen eső vagy megfordítva.

No ha már csak ilyen sérelmet tudott az ostor végére tölthozni: ime én pro coronide ajánlok egy XVI. sérelmes pontot.

XVI. Mivel Jáger Mari és a többi hódmezővásárhelyi méregkeverő, egy szalig szemem szedett kálomista: a ft. convent utján felkérendő a magyar országgyűlés, hogy külön törvénynyel mondja ki, hogy a honmentő és honfentartó ev. ref. nemes és szent hazafias magyar egyházra nézve ez a véletlenül esett sérelem orvosoltatik és töröltetik, s a ki ezt fel meri említeni, fej és jószágvesztéssel sújtatik. Semmivel sem sérelmesebb, mint a többi sérelem s volna ebben is annyi okosság mint a többiben. Q. e. d.

Rokkant.

Uti emlékek Olaszországból.*)

Verőfénynyel, olaszos hévvel öntötte végig sugarait a nap a szabályos félkörben hajló speziai öblön. A kararai hegyek büszkén nyújtották föl csücsaikat, végig tekintve az alatt elterülő vidékre, melyet királyilag uraltak, királyi díszben, mert olajfa erdő koronázta fejüket, vállukat bársonypalást fődte, s erről a hermelin sem hiányzott, mert hosszú sávokban tündöklött elő a hóhéher márvány. Es végig tekintettek a végtelen birodalmon, a tengeren.

A tengeren, melynek látásakor mindig eszembe jut a hajósok ama közmondása, hogy „ide jöjjön, a ki nem tud imádkozni, a tenger megtanítja rá.“ — Meg édes, békés azurjában; meg eget csapkodó, szörnnyű haragjában.

E gondolattal szálltam ki egy reggel a nagy gözhajóból, a speziai hadi kikötő szélső őrszeménél, a lerici parton. A hajó innen visszatért, s mi a kiszögellő sziklacücsöt bárkával akartuk megkerülni, s így akartunk jutni el a mintegy 3 óra járásnyira fekvő Santa Croceba, hova egy Dante szobor megtekintése vonzott. Csakhamar eléink is lépett egy vallas, erős bárkás. Midőn elmondtuk szándékunkat, körül hordta gyors, vizsga tekintetét a derült kék egen, s az azt

*) Főolvaszt szerző a kolozsvári „Sz. Antal kenyere“ társulat arvháza javára rendezett egyik főolvasó estélyén.

visszatükröző azur-tengeren. Aztán határozottan szolt: „Ma nem lehet, holnap vagy holnap után. E szerencsétlen helyen, ilyen szélben senki sem indul Santa Croce felé, a ki nek életet kedves.“

Bámulva néztünk össze, mert alig érzett némi parti szellő, mondhatnám zefirebb a zefirnél. A bárkás látta csodálkozásunkat, karját kinyújtotta s szolt: „Nézzenek végig a vizen San Terenzó felé.“ Ezzel megfordult s egy határozott „Adió“-t mondva elhagyott.

Mi tényleg merőben néztünk végig a tengeren, sima volt mint egy tükör-lap, a látóhatár szélén fehér vitorlák emelkedtek s tűntek el, mint lebbenő szellemek. Oly néma volt körülöttünk minden, oly mozdulatlan. Csupán a part mentén volt némi fodra a tengernek, mintha borzongott volna.

Különösen abban az irányban, hol San Terenzó sziklavára áll s közelében oszlopos, ives, sötétlő terrassával a lord Byron szürke báza néz le a tengerre, mint egy bús emlékezet. E csodásan beszélő csendben mintha a tenger azt susogta volna: midőn barátjának, Byron-nek látogatására ment, itt veszett tengerbe Shelley, az Isten tagadó.

Igen, idáig üldözte távol bonából, Britanniából a hitetlenség, a vallás e klaszikus földjére, hol örök imáadásról beszél föld alatt és fölött minden rög; hol a levegőben él ma is a vértanuk utolsó imája; a nap hevében ég az ég szerete; a tenger végtelenében az örökkévalóság tudata.

Hasztalan, mert hej „mégis, lelke mégis nyugodni nem tanult“, vallásos visszhang nem ébredt benne. Ekkor, mintha haragra indult volna e természet, hogy: „ég ne adjon üdvöt s ne sirt neki a föld.“ S a tenger, mely vállalkozott rá, hogy szembüdjöje legyen, partra vetette, de mintha az emléketől most is borzongana. — Messze, messze a part véghatárán vörösés fény gyúl ki, s a képzelet mintha látná a lángoló, füstölő autodafét, melyen Byron, a szerencsétlen atheista testét elégette.

El, el e képtől! — áldottabb pont felé.

Különös, — ott és most emlékemben is úgy tűnik föl, mintha a minden hangot közvetítő levegő kivételkép, egy minden hangot elzáró, égit nyuló fallá emelkednék a milánói piazza és a dóm között.

Innenső oldalon a tömeg zaja; a hosszú utcát képező tvegesarnok, e nagy hangfogó alatt hullámzó nép zsongása; a szélrózsa minden irányából előre s tova sikló villamos kocsi csengője: közbül pedig, mintha csak e hétköznapi zürzavar kormányzására lenne oda állítva, Viktor Emánuel ágaskodó lovas szobra.

Tulról egy nagy, ünnepevényesen csöndes tér fogad, közepén már az első pillanatban elragadó, fenséges dóm áll. Kiszögellő oszlopain a szent szobrok egész sora, mindenik fölött remek faragású csücsös menyezet. A fedél tulajdonképpen mesés sokaságú, karsú toronyok csoportozata, melyekről fenyegető, kérő, intő, hívó alakok tekintenek alá.

— „E templom egy márvány-erdő“, mondja egyik utazó. — „Egy taragot márványhegy“ jegyzi meg a másik. . . . — Istenháza, susogja mély áhitattal a hívő kebel.

Istenháza, mely ezer tornyával, ezerazeresen mutat az égbe. Est- és hajnalfényben, vagy a déli nap hevén sziporkázó fehéren, avagy ezüst szinnel a hold szelid, kék fényében.

Lélekhez szóló felhomály fogad a templom bajójában. Szent szobrokkal körülvevett 52 oszlopa szédítő magasba nyúlik, hogy tartsa az ivекbe összetűt góth menyegyzetet.

Oly jó itt imádkozni föltekintve a messze, messze boltozatra, „mert az áhitatos lélek úgy érzi, hogy fohásza egyenesen föl száll az égbe, hogy itt könnyeire, sóhajtására egyenesen tekint le a könyörűlő Isten.”

A szentegyház óriási ablakai egy-egy nyitott biblia az ó- és új testamentumból, avagy a szentek életét örökítik meg az egymás mellé állított üvegfestés remek képei.

Az óriási templom közepén megálva, körültekintve úgy érzi az ember, mintha lelke elszállna, visszahagyná testét, mely itt hangyának tűnik föl, küzdve egy önmagánál nagyobb morzával, az étellel. Vajjon hány ilyen emberélet-morzsa gurult alá a XIV. évszáz óta, a mióta t. i. a remek templom áll? Talán az a 6000-nél több szobor, azok a hófehér angyalok, vértanúk, szentek, cherubínok el tudnák mondani.

De hallga! Szent szolozsma hangjai kelnek szárnyra a föld alól, előbb lassan emelkednek, majd magasra szállnak, mignem, mint eolharfa hangjai lágyon töltik be az oszlopsorok közötti tért fel, fel egészen az égig.

Úgy vonz e mélyből föl szálló hang egy körben álló korlát köré, hol már sok bűvő térdel, letétkintve a sodronyhálón át a föld alatti templomba. Ott áll oltáron a Boromeo szent Károly relikviájának koporsója. Egy remekmű, vert ezüsből, drága kövekkel ékítve. Így fogadja szent egyháza keblére a hatalmas Isten szent gyermekeinek porhüvelyét is, minő diestény nyel körítetű a menyben azoknak szent szemleleit!!

Oly nehéz volt megválnom a milánói gyönyörű dómotól. Midőn búcsúpillantást vetettem reá, úgy éreztem, hogy ha vágyaimnak karjai nőnének, s ezekben megfelelő fizikai erő, átélelném, magammal hoznám. Mert csak reá gondolni is gyönyörűség, hát még érezni benne újra és újra, hogy mint ők szívünk gondolatja szárnyat.

Jól esett látnom a Lago Maggiore partját, a hol ásták a márványt az épületekhez.

A tó két tükrebből emelkedik ki Isola Belle bájos smaragd szigete. Ma is a Boromeo-család birtoka. A terras-szerűen művelt kert kagylókkal művészi esen kirakott barlangok fölött emelkedik egymás fölött, lépesőzetesen, citrom, narancs, és pálma sétányokkal. E függő kertek minden kanyarulatánál a nagy idők lehelletétől már barnult szobrok pihennek. A park előtt antik palota áll, melynek legtöbb terme megannyi muzeum, s a látogatók számára akkor is nyitva, mikor a grófi család a palotában tartózkodik.

Különös érzés szállt meg e csoda szigeten, elgondolva, hogy az itt lakók egyik östket, mint szentet tisztelhetik, a ki egykor itt a parton tekintett végig tiszta lelkével a tó tiszta tükörön, ártatlan tekintete bejárta a körül fekvő heggyek csillogó havát s áhitata összevegyült a parti városok egyszerre esendűlő Ave Mária-ra hívó harangjainak hangjával.

A mily buzgóssággal veszik körül Boromeo szent Károly sírját Milánóban, ép oly mély áhitat környezi Páduában a szent Antalét, a kit általában il Santonak neveznek.

A dóm, mely sírja föl borul, a velencei szent Márk templomra emlékeztet. Szeliden hajló kupolái a latin kereszt alakú templomhajóra borulnak. A főbejáratnál szent Bertalan és szent Antal freskóképe s fölötté az utóbbinak szelid tekintetű szobra áll.

A nagyszerű templomban, a renaissansse igazi reneke a szent Antal kápolna. Elő, mozgalmas képet adnak az oltár körül a fehér márvány-relifek, megörökítve sz. Antal csodatételeit.

Egyik domborművön szinte látni Aleardino eretnek arcán a bit ébredését, melynek erejéről őt a hitében rendületlen szent meggyőzi.

A másik képen egy halott ifjút támaszt föl, hogy siesen ártatlanul vádolt atya mellett tanuskodni. Milyen mély, milyen megkapó ábrázolása a gyermeki szeretetnek ez az atya védelmére, a szent szavára a sírből is kilépő ifjú.

További relifon a kétkedő környezetnek mutatja meg, hogy kő van a tukarnak szive helyén. Hányszor ismételhetné szent Antal e csodatételet, hányszor parancsolhatná meg soknak, hogy kő az, mit ő, aki keblében hordja, szívnek nevez.

Egy más képen egy ifjú áll, ki durva haragjában anyját gyöngédtelenül megasztította, s ezért esonttöréssel bünbűdött; mit szent Antal az ifjú igaz bünbánatának láttára forrasztott össze keze érintésével.

Tovább egy ártatlan asszonyt ad vissza az életnek, ki nek szivébe a téj üres féltékenysége merített gyilkot.

Ezeket s ezenkívül a csodák egész sorozatát mutatja a főoltár nagyszabású bronz domborműve, mely az ábrázolás hatalmas erejével adja vissza a távlatot, a kifejezést, hogy szinte megrázza a szemlélet.

Hogy ne vennék körül a szentnek sírját a szenvedők; hognye kérnék csodás gyógyítását testi, lelki sebeikre.

Hiszik csodatevő erejét sírja érintésének, és boldogok, akik hisznek. Sz. Antal szobrának biztató, tekintete is azt látszik mondani az isteni Udvozítóval: „Menj! a te hited meggyógyított téged.”

Utunk tovább Velence, e csodaváros felé vitt. Itt még egy búcsúpillantást vetettünk a drága kövekkel kirakott koronához hasonló szent Márk templom felé, — ezt is elhoytam volna magammal. — Még egyszer gyönyörkődöttünk az esthajnal-pírban ragyogó tündéri palotasorokban, aztán esendesen elindult hajónk a nyugodt Adrián.

A természetnek, a művészetnek annyi csodája maradt mögöttünk, minden, minden a távol kék ködébe vész.

De ezért mi boldogan közeledtünk az édes honi partok felé. Hazaérkezésem után első útam természetesen a templomba vitt. Ide is kísért az a vágy: vajha elhozhattam volna csak egyet is Istennek ama remek házai közül. Kísért ide is az az erős vágy, mit ha nevének mernék szólítani — Uram bocsá! — irigységnek mondanék. De ime! az a templom küszöbén, mint egy lebelletre kialudt. Helyette mintha éreztem volna a karcsú oszlopok között, a magasba futó ivек alatt szent István király atyai áldását, szent László király nagy védelmét, Magyarország Nagyaasszonyának anyai szeretetét.

Ereztem, hogy a legelső templom a nagyon is egyszerű betlehemi jászol volt. Es hognye kívánnám egész lélekkel, hogy ezen egyszerű, édes templomból ne sugározzék hiában az egész világra a hitnek fénye, ne matasson hiában az égre föl; a remény csillagkéjé ne szóródják ok nélkül felénk, és csodatevő szeretete ne hagyja soha hidegen sziveinket!

Igen, az Ő három isteni erénye ragyogja, melegítse, ölelje át a jövő, illetve immár a jelen évszázban a világot!

Schwarzel Adél.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Husvétii specialitások Székely-Udvarhelyt.

Családi és egyéb ügyeim intézése miatti utam Székely-Udvarhely környékére vezetett, s mivel a szent nagyhét már a küszöbön állott, elhatároztam, hogy a nagyhetet és husvétet ott fogom tölteni, hol egyben lelki táplálékban is részesülni ohajtottam. Ezért egy ottani régi ismerősömhöz fordultam, kérvén őt, sziveskedjék számomra egy jó lakásról gondoskodni. Midőn oda érkeztem, ismerősöm az indóháznál vár, és egyenesen saját lakáhos hajtattott, a hol számomra már egy kényelmes szoba volt berendezve.

Meg kell vallanom, hogy kevés erdélyi kisebb város tud akkora előhaladást felmutatni, mint a székelység ezen hajdani, politikailag főpontja. Igaz ugyan hogy Maros-Vásárhely, az egykorú „*Forum Sicularum*“ sokkal népesebb, és már mint az erdélyi volt királyi tábla székhelye, jelentékenyebb ennél; de 1848-ig Székelyudvarhely volt a székely nemzet pecsétjének hivatalos őrzője, és Udvarhelyszék főkirálybírája (főispánja) a székely főkirálybírák között az első helyet foglalta el, az országgyűlésen először adta szavazatát, s ha a kezénél lévő székely nemzet pecsétjét megtagadta, a más két nemzet (magyar és szász) által alkotni kívánt törvény létre nem jöhetett.

Már rég az ideje, mióta utójára jártam Udvarhelyt; azóta a Botos- most Kossuth-utca egész nagyvárosi korzó alakját öltötte fel. A piac is elég szép és kies benne, ha a közepén emelkedő három régi s kissé ronda épületet, miként tervezve van, eltávolították; mert akkor a két nyugvó orosz-lán között magasra emelkedő millenaris emlékoszlop a Botos-utcából nézve, éppen a tér közepére esnék. Merőben új díszes épületek is emelkedtek azóta; mint a barokk izlésben épült két emelete; megyeház, melynek nagy terme megtekintésre méltó, a római katolikus gymnasium új épülete, a reformáltak kollegiuma, mely azóta két emeletre lett kiépítve, a Maria Valeria gyermekkert, az apácázárda és leányiskola, a megyei kórház, az agyag- és kőipartanintézet és különösen a régi „*Székelytámadó*“ vár romládekáin kimagasló állami főreáliskola. Egyébiránt sok minden van e városban, csak sétatere nincs, a mi pedig nagyon szükséges lenne.

De engem inkább a templomok érdekelték. Először a hegy ormára épült plebánia-templomot szemléltem meg, mely elég tág lenne hármás hajójával, s a két oldalhajó fölött látható karzattal; de a templom falaira — már akusztikai szempontból is — boltív illik, mely pedig menyezet, mint emél van. A főoltár hátánál és oldalain négy óriási oszlop emelkedik, melyeknek fejezetein a négy evangélista szobra, mindeik saját symbolumával ülő helyzetben látható, mert álló helyzetben nem is fértek volna el; így pedig a hatás, melyet keltenök kellene, nincs elérve, úgy hogy vagy a meronyezetuek kellene magasabbnak vagy az oszlopokak töpbbeknek lenni. A tulajdonképpeni oltár, a nagyszoboni piaci templom főoltárának utánzása, mindkettő ugyanazon időből származik, III. évi Károly korából. A szentségtartó fölött egy hat oszlopos aranyozott kupola emelkedik, mely alatt a I. H. S köréből sugartat kilövellő fénykör látható; azonban megbotránkoztam a pontifikális miséken és veserényeken használni szokott stallum elhagyott, disztelen állapotján; mert míg a kolozsvári, nagyszobeni, brassai és más basonrangu egyházakban a pontifikáló számára emelt szék a püspöki trónnak utánzása és menyezettel van ellátva, addig ezen egyházban az infulus apát széke egy sötétvörös barnára mázolt disztelen fa szék; még párna sem volt rajta, annál kevésbé menyezet.*)

A templomban mindössze csak öt oltár van. Az új orgona a Kollonics műve, melynek ülőben nem kellemetlen hangját a rozsz akusztika elbénítja.

Másik katolikus egyház a ferenciek zárda-temploma, mely nagyon régi, talán még a reformáció előtti időkben

való; most kiejtva részint új oltárokkal és kathedrával a legszimmetrikusabb hatást idézi elő; a főoltár négy vastok, marványutánzása oszlopa között Szent Péter és Pál apostolok, továbbá Sz. István és Sz. László királyok szobrai láthatók; az oszlopok feletti bomlokzatot a Szentháromság aranyozott szobra díszíti, lejjebb egy menyezettel ellátott fülkében a boldogságos Szent Szűz két angyal által megkoronázott szobra emelkedik, melynek plasztikai hatását nagyon iontia, hogy a szobor arképe és kezei durván szinezve vannak, s egy fehér rubát visel derekán övvel, — holott fehér vagy szürke márványt ábrázoló alakban és vállairól hullámozóan leomló öltözetben, merőben kedvezőbb hatást kelthet vala.

Eze templomban hat mellékoltár van ugyanannyi kápolnában. A szentély boltozatját sikerült kiveteli fresko díszíti, szóval az egész templom a belépőt kegyelettel áhítattal tölti el.

Mióta Szombathalva községét a városhoz csatolták, azóta e városban három róm. katolikus templom van.

De lássuk már az itteni specialitásokat:

Más egyházakban a szent sirt vagy az arra szánt helyen, vagy egy mellék oltáron szokták felállítani; de itt a szentély közepén egy baldachint állítanak fel, mely mindenfelől nyitva áll, csak a főoltár felőli részén van elfalazva, s a monstranciának hely készítve, úgy hogy ezen alkotmány a főoltárt elzárja a hívek elől, melynek az a következtése, hogy a nagypénteki liturgia nem a főoltáron, hanem egy mellékoltáron tartatik, és mikor a nagyszobati processió kezdődik, alig várják, hogy a papság a templom ajtajáig érjen, azonnal a templomban maradt hívek szemeláttára — neki rotnának a szent sirnak és azt valódi rohammal bontják szét és hurcolják el.

Másik specialitás abban áll, hogy a lamentacio után az LI-ik zsoltár végeztével oly rettentő, szívet-leket megrázó, háromszor megszagottatott dörömbölés kezdődik, mintha a karzat és menyezet iszonyú recsegéssel le akarna hullani; a gyermekek megijednek attól, a felnőtteknek pedig az előbb felendített áhítat merőben leűti. Csak a suhancoznak tetszik. Ezen helytelen szokás egy keresztény templomban és isteni tisztülethez teljességgel nem illik; mert kiváltképpen ragypénteken annak a legnagyobb esendben és gyászban kellene végződnie, nem pedig zajos dörömböléssel, a mi nem csak engem, hanem másokat is megbotránkoztatott. A mellettem ülő intelligensnek látszó szomszédom, látván, hogy latin imakönyvem van, hozzám hajolva kérdé: ha vajjon ez is benne van-e a római Ritualeban? én azt felelém: a mennyire emlékszem, ez ninesbenne, csak anyyi van a régi szokás alapján, hogy az LI-ik „zsoltár után mondandó rövid ima: *Respice* végeztével a papság s különösen a chorusa egybegyűlt szerzetesek három gyenge ütessel adnak kifejezést a Pilatus és a zsidók elleni megittódsútknek.

Ide tartozik egy, már régóta felhagyott szokás: hogy az alsóbb iskolás gyermekek a templom előtt deszkákból máglyát raktak s a lamentacio végeztével a dörömbölés után meggyújtották vagyis a Pilátust meg is égették.

Egy további specialitás a mordály-lövések, melyek a nagyszobati processióra szóló első harangszótól kezdve a husvétüpi főmise „*Pax Domini*“-jáig az egész várost zajos lármaikkal eltölti, hozzájárulván a mozsáragynak zengő dördülése, mely távolról úgy veszi ki magát, mintha egy megszállott várost az ellenség nehéz ágyni ostromolnának.

Ezen mozsár és mordály (nagy öblű pisztolyok) lövései között indult meg a processió, melynek különös barciaszinezetet kölcsönzött az egyszerre megcsendült Rákóczi induló barsógó zenéje, úgy hogy a processio a iolytonos puffogtatás, a Rákóczi induló hangjai, a haragok zugása, a kivonult közös hadsereg harsonái és Salve-lövései s a nép énkése között haladt és tért vissza a templomba. A harangzugás, a lövések, a cigányzene s a nép éneke, oly kimondhatlan disharmonikus egyveleget és lárma okoztak, hogy az ember nem az Isten házában, nem egy keresztény isteni tisztületen, hanem valamely világi ünnepségen gondolhatta magát.

*) Talán valamely beceses erekye lehet. B.

Egy más nevezetes specialitást a *Jézus katonái* képeznek. Ezek eredete a következő:

Székely-Udvarhelyt 1848. előtt nem volt katonai helyőrség; annál fogva a szent sir őrzetére és a Salve-lövések eszközésére egyesültek a helybeli polgárok egy állandó társulattá, kiket az általuk teljesítendő szolgálat után Jézus katonáinak neveztek. 1847. után, midőn Székely-Udvarhely az erdélyi tíz politikai kerület egyikének fővárosává lett, nemcsak kerületi bivatolnak, törvényszékeknek és járásbíróságoknak, hanem cs. kir. katonai helyőrségnek is széke lőn, mely utóbbi a fenn érintett összes katonai szolgálatokat teljesítette; de a régi Jézus katonáinak hagyományos emléke tenartotta magát a mai napig és ezen önkéntes szolgálatot tevő személyeknek különösen hűsvét első napján jutott a legkiválóbb szerep.

Ez az utolsó specialitás, mely régi kegyeletes szokáson alapszik, s a neve: a *Krisztus keresés*.

A Jézus katonái hűsvét első napján még virradat előtt talpon vannak, és már szürkületkor megkezdődnek a mordálylovások. Egy arra kiválasztott megbízható személy, más kettő kíséretében, a templomból még azelőtt elhozott feszülettel pitymaltat előtt kimegy a Boldogfalva felőli határra, s ott a feszületet lehető legfurfangosabb módon elrejtik. Ekkor a lovas bandérium katonái lóra pattannak és folytonos lövések között kivonulnak az említett határra, hol atóbbi, gyalogkivonult polgárokkal együtt keresik az elrejtett Krisztust. * Végre a keresők hosszas keresés után megtalálják, s ekkor a ki azt megtalálta, a díszmenet élén, mely most a város felé visszaindul, vízi a megtalált feszületet. Néhány lovas mint hírnök előre lovagol a paróhiához, jelentve, hogy a Krisztust megtalálták és kérvén, hogy egy lelkész jöjjön ki az utban lévő díszmenetbe, hogy a megtalált Krisztust ünnepies pompával hozzák vissza az illő helyre.

A káplán hat ministránsal és a bozza csatlakozott hívek kíséretében, pluvialében és feszülettel kezében elébe megy a megindult menetnek, és így térnek mindnyájan vissza a templomba.

Mind ezen specialitásokkal és különös szokásokkal — melyeknek egyébiránt mozgókat rugója a vallásos áhitatban keresendő — kibékített engem a nagypénteken és a hűsvétvasárnapján tartott két nagyszerű szent beszéd; oly megbató, oly felemelő és ihletteljes volt mind kettő: hogy a hívő keresztény elragadva érezhette magát a belső áhitat melegétől. A nagypénteki beszéd inkább a szívre hatott és felköltötte a valódi bünbánat és belső töredelmesség indulatját, a hűsvét nap pedig a modern beteg társadalom baját cseleltelte a meggyőződés és keresztény szeretet hangján, s eme bajok orvoslásáról tárgyalt, keneteljesen hangsúlyozván: hogy az elfajult nemzedéket csak az Istenbe vetett rendíthetetlen hit a vallásosság és az egyház tanainak követése mentheti meg a végveszélytől. Ha a nagypénteki szentbeszéd a maga nemében remeknek mondható, akkor a hűsvét napit, újból a maga nemében kiütnöknek kell jeleznem.

Nagyon sajnáltam, hogy ügyeim intézése miatt sietve el kelle onnan távoznom, és személyesen nem leheték szerencsés az aranyszájú két szónoknak őszinte tiszteletemet és elismerésemet kifejezni.**)

Az itten töltött néhány nap élvezete után a legkedvezőbb emlékek távozhatom innen; áhítatos, buzgó, vallásos, de egyszerűen valódi hazafias érzelmű népet találtam itten,

* Ezen szokás az evangélium balmagyarazatán alapszik: mert ott csak mondták, hogy a főpapok a római katonák ama jelentésére hogy Jézus teste a sírból eltűnt, parancsolták nekik: miszerint híreszteljék el a nép között, hogy tanítványai holttestét éjjel ellopták s így lett ezen hiedelem a zsidók között elterjedve; de valóságga nem lopták és nem rejtették el. Hiszen tudjuk, hogy dicsőségesen fel támadt.

** A két szónok: György I. és Vass A. dr.

a mi dicséretes fényt áraszt a lelkipásztorkodást vezető főpapra és az Ur szőlőjében vele együtt fáradozó összes lelkészekre, a szerzetes társakat is ide érte, és azon obajjal utazom el: hogy bár mindentitt, vagy sok helyt ily buzgó híveket találunk, mint e városban találtam.

Maros-Vásárhelyt.

Bias.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök urunk** holnapután távozik székhelyéről s csatlakozik a római zarándokokhoz, kik kedden délelőtt indulnak az örök városba. Isten áldása kísérje minden lépését!

— **Személyzeti.** *Czimbalmos József* főgymn. h. tanárt a föltanhatóság főgymnasiumunkhoz *rendes* tanárrá nevezte ki. Most már a főgymn. összes tanárai egytől egyig oklev. r. tanárok. — *Balogh József* a marosvásárhelyi főgymn. hittanára a hittanári vizsgát f. hó 21 én szép sikerrel letette. — *Festl János* lemhényi segédlelkész hasouló minőségben Csik-Tusnádra helyeztetett át.

— **Halálozás.** Lapunk zártakor értesülünk *Wéber Béla* aranyimés áldozó-pap és petrosényi nyug. főesperes-plebános haláláról. Lapunk jövő számában fogunk egyházmegyénk ezen kiváló papjáról bővebben megemlékezni. R. i. p. s.!

— **Püspök urunk** tavaszi bérmátija — a f. é. VII. körlevél szerint — a következő: Május 13. bérmálás Székely-Keresztúron, május 14. bérmálás Etéden, május 15. bérmálás Bözöd Újfaluban, május 16. látogatás Csókfalván, május 17—18. bérmálás Szovátán, május 19. bérmálás Parajdon, május 20. bérmálás Atyhában, május 21—22. bérmálás Korondon, május 23. bérmálás Pálfalván, május 24. bérmálás Farkaslakán, május 25. bérmálás Szent-Léleken, május 26. bérmálás Lenygyelfalván, május 27. bérmálás Székely-udvarhelyt, május 28. iskolák látogatása Székelyudvarhelyt, május 29. bérmálás Vágásban, május 30. bérmálás Szentgyébásas Oláhfaluban, május 31. iskolák látogatása Csik-Somlyón, Junius 1. iskolák látogatása Csik-Somlyon, junius 2. tanuló bérmálása Csik-Somlyón, junius 3. Pünkösöd ünneplése Csik-Somlyón, junius 4. bérmálás Csik-Somlyón, junius 6. bérmálás Kápolnás Oláh-faluban, junius 7. bérmálás Méréfalván, junius 8. bérmálás Kadestfalván, junius 9. bérmálás Fenyéden, junius 10. bérmálás Küküllő Keményfalván, junius 11. bérmálás Orosz-hegy-Varságon, junius 12—13. bérmálás Zetelakán, junius 14. úrnapi körmenet Székely-Udvarhelyt, junius 15. bérmálás Szent-Királyon, junius 16. bérmálás Oroszhegyen, junius 17. bérmálás Szent-Tamáson, junius 18—19. bérmálás Homoród-Remetén, junius 20. bérmálás Homoród-Karácsonfalván, és junius 21. bérmálás Homoród-Lövétén.

— **Római zarándokok.** Egyházmegyénk papságából — hivatalos értesítés szerint — a következők vesznek részt a jövő heti római zarándoklatban: *Pap János* alesperes, köszv.-remetei plebános, *Sneff József* alesperes, verespataki plebános, *Prokupek Sámuel* pápai tb. kamarás, nagy-szebeni terézvárházi igazgató, *Kördy Péter* dr. szentszéki ülnök és theol. tanár, *Héjja Kálmán* mócsi plebános, *Butyka Sándor* szentszéki ülnök, borbándi plebános, *Kiss János* kapnikbányai plebános, *Kiss András* szentháromsági plebános, *Müller János* hunyadoiceai plebános, *Ráduly Lajos* szentkatolnai lelkész, *Szánthó István* tekei lelkész, *Puskás Gergely* dicsőszentmártoni lelkész, *Sélyes Dénes* brassói főgymn. tanár, *Gróf Miksa János* gergyóalfalvi káplán, *Truppel Győző* száazrégei káplán, *Forster János* nyug. áldozó pap, és *Szabó János* I. é. tb. és *Féter Antal* VIII. o. t. papnövendékek.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felső szerkesztő: **Zlamál Agost.**

Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Eröss József, Péter János dr., Wagner Sándor.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt